

# Tuettu koulupolku suojaa sijoitettua lasta syrjäytymiseltä

Pesäpuun SISUKAS-projekti järjesti 18.9.2012 Jyväskylän yliopiston päärakennuksessa Sisukas pärjää aina -seminaarin sijoitettu lapsi koulussa teemaan liittyen. Tilaisuus oli lähtölaukaus Keski-Suomen alueella toteutettavalle viisivuotiselle projektille. Seminaari verkotti yhteen lähes 250 sijaisvanhempaa, erityisopettajaa, rehtoria, luokanopettajaa, sosiaalityöntekijää, psykologia, kehittäjää, opiskelijaa ja tutkijaa. Seminaarin yhteistyökumppaneina olivat KASTE-hanke sekä RAY:n Emma & Elias -ohjelma.

## Sijoitetuilla on kohonnut syrjäytymisriski

Pesäpuun puheenjohtaja **Tarja Heino**, THL:stä avasi seminaarin kertoen, että Suomessa elää kodin ulkopuolelle sijoitettuna 17 072

alle 18-vuotiasta ja heistä huostassa on 10 011 lasta (THL:n tilastot 2010). Tutkimusten mukaan lastensuojelun asiakkaaksi tullessaan kolmanneksella lapsista ilmenee vaikeuksia koulunkäynnissä. Huostaanotto-

hetkellä vaikeuksia on lähes puolella. Huostaanoton aikana neljäsosalla kouluvaikeudet pysyvät ennallaan tai vaikeutuvat entisestään. Huostassa olleiden osallistuminen toisen ja kolmannen asteen koulutukseen on



*Yleisö kirjoittaa ilmaan ekaluokan opettajansa nimeä.*

selkeästi muuta ikäluokkaa vähäisempää. Syrjäytymisen aiheuttaa paitsi inhimillistä kärsimystä myös merkittäviä kustannuksia yhteiskunnalle.

### OKM satsaa tukeen

Opetusneuvos **Aki Tornberg** toi seminaariin Opetus- ja kulttuuriministeriön tervehdyksen. Hän kertoi, että sijoitettujen lasten syrjäytymisriskin tiedostettu myös OKM:ssä ja toimiin ryhdytty. Vuoden 2011 alusta perustusopetuslakiin tehtiin muutos koskien tehostettua ja erityistä tukea. Sen tavoitteena on vahvistaa oppilaalle suunnitelmallisesti ja oikea-aikaisesti annettavaa varhaista ja ennalta ehkäisevää oppimisen ja kasvun tukea.

Tulevana 5-vuotiskautena koulun roolia oppilaiden emotionaalisten ja sosiaalisten taitojen kehittäjänä vahvistetaan sekä tuetaan oppilaiden ja opiskelijoiden osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Lisäksi tehostetaan toimia koulukiusaamisen vähentämiseksi ja lisätään suvaitsevaisuus- ja tapakasvatusta koulujen toiminnassa. Huostaan otettujen ja sijoitettujen lasten oikeus perusopetukseen turvataan uudistamalla opetuksen rahoitus yhteneväiseksi STM:n kanssa vuoden 2013 alusta lukien. OKM myöntää tulevalle vuodelle 60 miljoonaa euroa perusopetuksen ryhmäkokojen pienentämiseen, mikäli eduskunta hyväksyy määrärahaesityksen. Tornberg

piti SISUKAS-projektia toivottuna hankkeena sijoitettujen lasten erityiskypsyksissä.

### Hyvä käytäntö naapurista

Seminaarin pääpuhujana, sosiaalityön professori **Bo Vinnerljung** Tukholman yliopistosta esitteli Ruotsiin juurtumassa olevaa SkolFam®-mallia, jonka avulla on onnistuttu parantamaan sijoitettujen alakouluikäisten lasten oppimistuloksia. Koulutus on tutkimusten mukaan tärkein suojaava tekijä ja syrjäytymisen ehkäisijä sijoitetuilla lapsilla. Useat sijoitetut lapset alisuoriutuvat koulussa omaan potentiaaliinsa nähden, he eivät usko kykyihinsä



Aki Tornberg



Tarja Heino ja Bo Vinnerljung

ja heidän suoriutumiseen odotetaan vähemmän. Huostaan otetut ovatkin muita suuremmissa riskeissä pudota peruskoulun jälkeen koulupolulta, jäämään vaille ammattitutkintoa, tulla vanhemmaksi teininä, kärsiä aikuisena päihde- ja mielenterveysongelmista. Riskikehitykseen on mahdollista puuttua luomalla oppimisympäristö, joka motivoi ja auttaa lasta ottamaan käyttöön kykynsä. Yksilöllinen tuki edellyttää lasten oppimisvalmiuksien systemaattista kartoittamista ja tukitoimien suunnittelua monitoimijaisessa yhteistyössä. Ruotsissa 1998 kehitetty SkolFam®-malli on käytössä jo 10 kunnassa ja tulokset ovat myönteisiä.

### Oppimisen ongelmat ovat moninaisia

Neuropsykologi **Tuija Aro Niilo Mäki** Instituutista valotti, että sijoitetun lapsen oppimisvaikeuksia selittävät sekä perimä että ympäristötekijät. Osalla sijoitetun lapsen oppimisvaikeuksista on neurologinen tausta. Pienen lapsen ympäristössään kokema varhainen stressi vaikuttaa lapsen tunteisiin ja kykyyn käsitellä, käyttää ja vastaanottaa tietoa sekä tuottaa puhetta. Pitkään jatkunut stressitila vaikut-



Marja-Riitta ja Joel Linna

taa etenkin niihin aivojen alueisiin, jotka kehittyvät pisimpään. Näitä ovat mm. lapsen toiminnanohjaukseen ja tarkkaavaisuuteen vaikuttavat aivojen etuosaloikko ja assosiaatioalueet. Toisaalta tiedetään, että sijoitetun lapsen oppimisvaikeuksia selittää myös lapsen käsitykset itsestään oppijana (minäpystyvyys) eli motivaatioon ja itseluottamukseen liittyvät tekijät. Useat sijoitetut lapset alisuoriutuvat koulussa todelliseen potentiaaliinsa nähden. Se, mikä näyttää oppimisvaikeuksilta, voikin olla ympäristön vaikutusta. Siksi tarvitaan laajaa ymmärrystä sijoitetun lapsen kehityksestä, jotta häntä voidaan tukea parhaalla tavalla eri ammattilaisten välisessä yhteistyössä.

### Avointa vuoropuhelua kodin ja koulun välille

Seminaarissa kuultiin myös sijaisvanhempien näkökulmaa unohtamatta myös kukaan biologisia vanhempia. **Marja-Riitta ja Joel Linna** puhuivat kodin ja koulun välisen kumppanuuden ja vuoropuhelun merkityksestä. Sijaisvanhempien lapsituntemus hyödyttää myös opettajaa. Linnat näyttivät myös koskettavan median teemaan liittyen. Mikael-koulun kehittämisspäällikkö, erityisopettaja **Johanna Juvonen** painotti puheenvuorossaan myös yhteistyön merkitystä. Lisäksi hän toi esiin sijoitusprosessin suunnitelmallisen työotteeseen sekä saumattoman tiedonkulun merkityksen. Juvonen luonnosteli puheenvuorossaan mallin

siitä, miltä sijoitetun koulupolku ihannetilanteessa näyttäisi.

### Hihat heilumaan SISUKAS!

Seminaari tarjosi virikkeitä, ideoita ja verkotti toimijoita. Tarjolla oli tietoa ja tunteita. SISUKAS-projekti sai hyvät eväät lähteä soveltamaan SkolFam®-mallia Suomen oloihin. Projektin nimi viittaa resilienssiin, sinnikkyuteen, jota lapsi tarvitsee selviytyäkseen elämän haasteista sekä kasvatuskumppanuuteen, jota

tarvitaan kodin ja koulun välillä.

Projektin käytännön työ sijoitettujen lasten parissa käynnistyy tammikuussa 2013, kun SISUKAS-tiimin psykologi, erityisopettaja ja sosiaalityöntekijä aloittavat työt.

Seminaarin esitysten diat ovat tulostettavissa sivuilta: [www.pesapuu.fi](http://www.pesapuu.fi)

Teksti: Christine Väliavaara  
projektipäällikkö  
Pesäpuu ry  
Kuvat: Pihla Väliavaara

Sama tarve hiljaisella ja aralla,  
narkkarilla ja koviksella:  
olla aikuisen lähellä,  
kuunneltavana ja kuuntelijana,  
omana itsenään

Johanna Juvonen

## Tiesitkö,

*Pesäpuu on mukana Nordensvälfärdcenterin Tidiga insatser för sårbara familjer 2010-2012 (Varhainen tuki) -projektissa. Hankkeen aikana on järjestetty Lapsen kuulemisen työpajoja nuorille Norjassa, Tanskassa, Ruotsissa ja Suomessa. Tukholmassa 3.-4.12.2012 pidettävässä loppuseminaarissa nuoret esittelevät työpajoista kertovan dokumenttielokuvan sekä menetelmäkirjan. Lopputuoksissa nuoret kertovat päättäjille ja ammattilaisille toiveitaan ja näkemyksiään siitä, miten he haluaisivat tulla kohdatuiksi ja millainen varhainen tuki olisi lapsen kannalta parasta.*

<http://www.nordicwelfare.org/Events/Valfardspolitik/nordensbarn/>

